

Αναζητήσεις στη Φυσική Αγωγή & τον Αθλητισμό
Τόμος 9 (1), 14 - 23
Δημοσιεύτηκε: 30 Απριλίου 2011

Inquiries in Sport & Physical Education
Volume 9 (1), 14 - 23
Released: April 30, 2011

www.hape.gr/emag.asp

ISSN 1790-3041

Στάσεις Ελλήνων Φοιτητών & Φοιτητριών προς την Ισότητα των Δυο Φύλων

Στεφάνια Γρηγορίου, Στυλιανή Χρόνη, Αντώνης Χατζηγεωργιάδης, Νίκος Ζουρμπάνος,
& Ιωάννης Θεοδωράκης
ΤΕΦΑΑ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Περίληψη

Το παρόν άρθρο εξετάζει τις στάσεις φοιτητών και φοιτητριών, διαφορετικού έτους φοίτησης και γνωστικού πεδίου σπουδών ως προς τους ρόλους των δύο φύλων στην ισότητα. Συμμετείχαν 396 άτομα με μέσο όμο ηλικίας τα 20,49 έτη (199 άνδρες και 187 γυναίκες, 156 φοιτητές πρώτου έτους και 140 τέταρτου έτους, 138 φοιτούντες στο γνωστικό πεδίο της Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού και 158 στην Δημοτική Εκπαίδευση). Χρησιμοποιήθηκε η ψυχομετρικά ελεγμένη σύντομη ελληνική έκδοση της Κλίμακας Στάσεων προς την Ισότητα των Δυο Φύλων (Sex-Role Egalitarianism Scale BB; King & King, 1993), η οποία αποτελείται από 25 θέματα. Η προσαρμογή και εγγυροποίηση της κλίμακας στην ελληνική γλώσσα έγινε από τους Ραυλου και Vitsilaki (2006) και Ραυλου (2007). Η ανάλυση διακύμανσης έδειξε σημαντική επίδραση (α) για το φύλο ($p < .05$), με τις φοιτήτριες να σκοράρουν υψηλότερα προς την ισότητα από τους φοιτητές, και (β) για το γνωστικό πεδίο σπουδών ($p < .05$), με τους σπουδάζοντες στο πεδίο της Δημοτικής Εκπαίδευσης να σκοράρουν υψηλότερα προς την ισότητα από τους σπουδάζοντες στη Φυσική Αγωγή και Αθλητισμό. Δε βρέθηκε σημαντική επίδραση για το έτος φοίτησης, ούτε αλληλεπίδραση μεταξύ μεταβλητών. Οι διαφορές μεταξύ φοιτητών και φοιτητριών, όπου οι φοιτητές δεν αντιλαμβάνονται εξ' ίσου πως η γυναίκα έχει ρόλο ισότιμο με αυτόν ενός άνδρα και είναι λιγότερο ανεκτικοί σε μοντέρνους έμφυλους ρόλους, ερμηνεύονται ως ενδεικτικό στοιχείο για την αργοπορημένη εξέλιξη της ελληνικής κοινωνίας σε ισότιμη. Οι διαφορές μεταξύ γνωστικών πεδίων ερμηνεύονται με βάση τα στερεότυπα που χαρακτηρίζουν τον αθλητικό και εκπαιδευτικό χώρο. Τα ευρήματα αυτά αναδεικνύουν ερωτήματα και θέματα τόσο για το ρόλο της έμφυλης ιεραρχίας στη σημερινή ελληνική κοινωνία όσο και για το ρόλο της εκπαίδευσης στη γαλούχηση της ελληνικής κοινωνίας.

Λέξεις κλειδιά: Φοιτητές, φοιτήτριες, φυσική αγωγή, δημοτική εκπαίδευση, ισότητα φύλων, έμφυλοι ρόλοι

Attitudes of Greek Male & Female University Students Towards Gender Equity

Stefania Grigoriou, Stilian Chroni, Antonis Hatzigeorgiadis, Nikos Zourbanos, & Yannis Theodorakis
Department of Physical Education and Sports Sciences, University of Thessaly, Trikala, Hellas

Abstract

The present paper explores university students' attitudes towards gender equity in Greece. The sample of 396 participants had an average age of 20.49 years and included 199 male and 187 female students, 156 first year and 140 fourth year students, as well as 138 people studying in the field of physical education and 158 studying elementary teachers' education. All participants completed the

Διεύθυνση επικοινωνίας: Στεφάνια Γρηγορίου
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού,
42100, Τρίκαλα
e - mail: stefgri@yahoo.gr

psychometrically sound Greek short version, of the Sex-Role Egalitarianism Scale (King & King, 1993), which consists of 25 items. The scale was translated and checked for the Greek language by Pavlou and Vitsilaki (2006) and Vitsilaki (2007). Analysis of variance showed significant effect for (a) gender ($p < .05$), where female students scored higher on gender parity than male students, and (b) academic field of study ($p < .05$), where students in elementary teachers' education scored higher than the physical education students. No significant effect for year of study and no interaction were observed. The differences found in this study between male and female students; where men did not perceive women as equal and were less tolerant toward modern gender roles, are discussed as parameters in the delayed transformation of Greek society toward gender parity. The obtained differences between fields of study are discussed based on the stereotypes that characterize each field. Overall, these findings raise important questions and issues concerning the role of gender hierarchy in today's Greek society and the role of education in nurturing our future society.

Key words: *University students, physical education, teacher education, gender equity, gender roles*

Εισαγωγή

Στη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα έχουν γίνει συστηματικές προσπάθειες για ουσιαστική εξίσωση των δύο φύλων, η οποία αποτελεί καίριο ζήτημα παγκοσμίως, στην Ευρωπαϊκή Ένωση και κατ' επέκταση στην Ελλάδα. Συνηθέστερα, οι διαφοροποιήσεις που παρατηρούνται μεταξύ φύλων είναι κυρίως σε βάρος των γυναικών και εμφανίζονται κατά κόρον στους οικονομικούς, διοικητικούς, επαγγελματικούς και εκπαιδευτικούς δείκτες των χωρών, όπως και σε αυτόν της ανεργίας (Βοσνιάδου, Δενδρινού, & Βαΐου, 2004). Στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης η προώθηση της ισότητας των δύο φύλων προχωρά με την ένταξη της διάστασης του φύλου σε όλες τις πολιτικές και προγράμματα, καθώς και με την ανάπτυξη θετικών δράσεων υπέρ των γυναικών (Παπαγιαννοπούλου, Κατσαμάγκου, Καλυβέζα, Παπαρούνη, & Ταμπόση, 2008). Γενικά εκτιμάται ότι η ελληνική κοινωνία έχει αργοπορήσει στην ουσιαστική εξίσωση των δύο φύλων, καθώς τυπικά το νομοθετικό πλαίσιο υφίσταται εδώ και 26 χρόνια (Χρόνη & Χατζηγεωργιάδης, 2007).

Η υπάρχουσα βιβλιογραφία αναφέρει πως οι έμφυλες διαφορές που παρατηρούνται στις κοινωνίες, είναι κοινωνικά και όχι βιολογικά προσδιορισμένες (Αθανασίου, 2006). Αυτό σημαίνει ότι η κοινωνική διαφοροποίηση των φύλων που οδηγεί σε διακρίσεις μπορεί να αλλάξει καθώς οι διαφορές δημιουργούνται και αναπαράγονται μέσα από την κοινωνικοποίηση του ατόμου, τον τρόπο που μαθαίνει, πλάθει, ξαναπλάθει και λειτουργεί μέσα στην κοινωνία (Κογκίδου & Πολίτης, 2006). Πρόκειται ουσιαστικά για «κοινωνικά κατασκευασμένες εννοιολογήσεις» (Αθανασίου, 2006, σελ. 25), οι οποίες βασίζονται στους υπάρχοντες κοινωνικούς θεσμούς (για παράδειγμα θεσμοί όπως αυτοί της οικογένειας, του σχολείου, του αθλητισμού) και εμφανίζονται σε καθημερινές πρακτικές. Ακόμη πιο απλά, όλες οι ιδιαίτερες θηλυκές ιδιότητες των γυναικών και οι ιδιαίτερες αρρενωπές ιδιότητες των ανδρών δεν προσδιορίζονται από τη γέννηση των ατόμων αλλά κατασκευάζονται μέσα από την κοινωνική μάθηση (Αθανασίου, 2006).

Έρευνες αναφέρουν ότι η διαμόρφωση των αντιλήψεων για τους ρόλους των δύο φύλων περί ισότητας αρχίζει στο χώρο της οικογένειας, εδραιώνεται όμως και ενισχύεται στο χώρο της εκπαίδευσης (Πετρουλάκη, Τσιριγώτη, Ντιναπόγιας, & Βρυώνης, 2008). Στον ελλαδικό χώρο, η Γενική Γραμματεία Ισότητας και το Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας στηρίζουν και προωθούν την έρευνα και την εφαρμογή προγραμμάτων και πολιτικών ισότητας. Παρά ταύτα, ενώ οι έρευνες που έχουν ολοκληρωθεί τα τελευταία χρόνια εξετάζοντας τα ελληνικά δεδομένα περί ισότητας στα διάφορα επαγγέλματα, στην εκπαίδευση και γενικότερα στην κοινωνία είναι σημαντικές, δεν είναι αρκετές για να καλύψουν τα κενά γνώσεων και στοιχείων που έχουμε όσον αφορά στις γυναίκες και στη θέση τους στην κοινωνία μας. Λαμβάνοντας λοιπόν υπόψη πως η τριτοβάθμια εκπαίδευση εκτιμάται ως χώρος αναπαραγωγής ιδεών και ένα από τα λίγα πλαίσια που μπορούν να συμβάλλουν στην αναθεώρηση και εξάλειψη στερεοτύπων (Pavlou & Vitsilaki, 2006), σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να συνεισφέρει στην κάλυψη αυτού του κενού γνώσεων και στοιχείων διερευνώντας τις στάσεις νέων ανδρών και γυναικών ως προς την ισότητα μεταξύ των φύλων. Πιο συγκεκριμένα, άτομα που (α) βρίσκονται στον ακαδημαϊκό χώρο και έχουν ευκαιρίες εξέλιξης των ιδεών και (β) έχουν μεγάλη πιθανότητα να παίξουν σημαντικό ρόλο στην κοινωνική μάθηση επόμενων γενεών ως εκπαιδευτικοί, αποτέλεσαν τους συμμετέχοντες της έρευνας

Ο ρόλος της εκπαίδευσης δεν είναι να αναπαράγει στερεότυπα αλλά να προάγει την εξέλιξη μέσα από την κριτική σκέψη των εκπαιδευόμενων. Η ίδια η εκπαίδευση προσανατολίζει τα άτομα στην αγορά εργασίας με αποτέλεσμα το επίπεδο εκπαίδευσης και ο ρόλος του ατόμου εντός οικογενειακού πλαισίου να καθίστανται σημαντικοί παράγοντες ένταξης του στην κοινωνία. Αυτό σημαίνει πως ο επαγγελματικός διαχωρισμός λόγω φύλου συνδέεται άμεσα με την εκπαιδευτική διαδικασία και τον επαγγελματικό προσανατολισμό των δύο φύλων. Ακόμη και αν το εκπαιδευτικό επίπεδο των δύο φύλων έχει σχεδόν εξισωθεί, αμφότεροι γυναίκες και άνδρες τείνουν να διαφέρουν στις εκπαιδευτικές τους επιλογές επηρεάζοντας άμεσα τον επαγγελματικό τους προσανατολισμό αργότερα (Γενική Γραμματεία Ισότητας, 2006).

Διεθνώς η βιβλιογραφία υποστηρίζει ότι οι γυναίκες θεωρούνται πιο θετικές και ανοιχτές σε αλλαγές που θα οδηγήσουν σε μία πιο ισότιμη κοινωνία, ενώ οι άνδρες δεν εμφανίζονται το ίδιο ανοιχτοί και φιλελεύθεροι (Russel & Trigg, 2004). Τα ορατά εμπόδια, η «γυάλινη οροφή» όπως αναφέρεται δεν υπάρχει πλέον σε νομικό-θεσμικό επίπεδο αλλά σε άτυπο, πραγματικό επίπεδο βάσει στερεοτυπικών αντιλήψεων, στάσεων και συμπεριφορών. Η ίδια εξέλιξη των γυναικών παρεμποδίζεται σε επαγγελματικό οικονομικό, οικογενειακό επίπεδο λόγω έμφυλων φυσικών δεξιοτήτων. Τα εμπόδια αυτά πιστοποιούν τον ποιοτικό χαρακτήρα των έμφυλων διακρίσεων (Μοσχοβάκου, Κανταράκη, Παγκάκη, Σταματελοπούλου, & Τσιώγκας, 2008). Η κοινωνική ανισότητα μεταξύ των δύο φύλων, κυρίως σε βάρος των γυναικών, σύμφωνα με έρευνες, οφείλεται ιδίως στη κατάχρηση της εξουσίας, η οποία εμφανιζόταν εντονότερα σε παλαιότερες γενιές χωρίς να σημαίνει ότι στο παρόν οι έμφυλες διακρίσεις έχουν πάψει να υφίστανται. Βιβλιογραφικά αναδεικνύεται ότι η νεότερη γενιά είναι πιο ανοιχτή σε ισότιμες θέσεις που θα βοηθήσουν στην εξέλιξη της κοινωνίας αντίθετα με τη παραδοσιακή συντηρητική γενιά του παρελθόντος, από την οικογένεια μέχρι την εκπαίδευση και τον εργασιακό χώρο, τα τρία επίπεδα δηλαδή κοινωνικοποίησης του ατόμου (Θεοδωροπούλου, 2003).

Αναφορικά με το γνωστικό πεδίο σπουδών, ο κύκλος των εκπαιδευτικών θεωρείται ιδιαίτερα συντηρητικός ενώ ταυτόχρονα είναι άκρως προσαρμοσμένος στην υιοθέτηση κοινωνικών κατασκευών περί έμφυλων ρόλων (Pavlou & Vitsilaki, 2006). Ο χώρος της εκπαίδευσης αποτελεί ενδιαφέροντα τομέα έρευνας από τη σκοπιά του φύλου, επειδή ιστορικά αποτελεί έναν από τους πρώτους προσβάσιμους για τη γυναίκα επαγγελματικούς χώρους. Το γεγονός ότι το γυναικείο φύλο εκπροσωπείται στο συγκεκριμένο επάγγελμα στον ίδιο περίπου βαθμό με εκείνο των ανδρών, επιτρέπει συγκρίσεις ως προς φυλετικές διακρίσεις, σχετικά με τον καταμερισμό της εργασίας μέσα στο επάγγελμα. Επισημαίνεται όμως μία ενδιαφέρουσα αντίφαση εντός εκπαιδευτικού πλαισίου: Ενώ με την ιεραρχική του δομή και το συντηρητικό του χαρακτήρα αποτελεί μία κατεξοχήν κοινωνικοποιητική δομή για την ανάληψη των κατά φύλο παραδοσιακών ρόλων εξακολουθεί να είναι ταυτόχρονα ο κύριος χώρος για τη θεμελίωση της εξάλειψης των κατά φύλο διακρίσεων (Φρόση, Κουιμπζή, & Παπαδήμου, 2001). Από την άλλη πλευρά ο χώρος του αθλητισμού, χαρακτηρίζεται ως ανδροκρατούμενος. Ακόμη πιο σημαντικό και αξιολογούμενο, είναι ότι απουσιάζουν τα γυναικεία πρότυπα σε θέσεις-κλειδιά για τον αθλητισμό. Παράδειγμα αυτού είναι η Ελληνική Ολυμπιακή Επιτροπή, η οποία έχει μόλις μία γυναίκα στα τακτικά μέλη της (Χρόνη & Χατζηγεωργιάδης, 2007). Οι Ιωαννίδου, Αλβανόπουλος και Αλεξανδρής (2005) σε σχετικά πρόσφατη έρευνά τους αναφέρουν ότι στο σύνολο 45 Ελληνικών Αθλητικών Ομοσπονδιών, σε 16 από αυτές δε συμμετέχουν γυναίκες στα Διοικητικά Συμβούλια αυτών, σε 29 ομοσπονδίες το 10% των μελών του εκάστοτε Διοικητικού Συμβουλίου είναι γυναίκες και μόνο σε πέντε (5) ομοσπονδίες το ποσοστό εκπροσώπησης γυναικών στο Διοικητικό Συμβούλιο φτάνει το επιθυμητό 20%--το 20% θεοπίστηκε το 1999 από τη Διεθνή Ολυμπιακή Επιτροπή ως ποσοστό στόχος μέχρι το 2005 για την εκπροσώπηση γυναικών σε όργανα λήψης αποφάσεων. Ειδικότερα, η Ιωαννίδου και οι συνεργάτες της (2005) βρήκαν ότι στο σύνολο 591 ατόμων που ασχολούνταν με την αθλητική διοίκηση στην Ελλάδα συμμετείχαν μόνον 50 γυναίκες (8,46%), στοιχείο που καταδεικνύει τη χαμηλή παρουσία των γυναικών στη λήψη αποφάσεων στο αθλητικό χώρο. Με στοιχεία της Γενικής Γραμματείας Αθλητισμού (2006), την τριετία 2003 - 2006 εκδόθηκαν 211.473 νέα αθλητικά δελτία από 40 Ομοσπονδίες Ολυμπιακών και μη-Ολυμπιακών αθλημάτων, όπου το 27% (57.803) αυτών ήταν για αθλήτριες και το 73% (153.670) για αθλητές. Με βάση επίσης στοιχεία της Γενικής Γραμματείας Αθλητισμού (2006), μόλις 60 γυναίκες κατέχουν διοικητική θέση σε 38 αθλητικές ομοσπονδίες. Τα παραπάνω στοιχεία αναδεικνύουν τη χαμηλή παρουσία των γυναικών στον ελληνικό αθλητικό χώρο.

Λαμβάνοντας υπόψη την ανισότητα των φύλων στους δείκτες της Ελλάδας και την αισιόδοξη άποψη ότι οι διαφορές αυτές δημιουργούνται και αναπαράγονται μέσα από τον τρόπο που

μαθαίνουμε, σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να εξετάσει τις στάσεις νεαρών μελών της ελληνικής κοινωνίας προς την ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών. Πιο συγκεκριμένα, διερευνήθηκαν πιθανές διαφορές στις στάσεις μεταξύ φοιτητών και φοιτητριών ως προς την ισότητα. Βιβλιογραφικά υποστηρίζεται πώς οι γυναίκες είναι πιο θετικές και ανοιχτές προς αλλαγές που θα κάνουν την κοινωνία πιο ισότιμη, ενώ οι άνδρες δεν είναι το ίδιο ανοιχτοί και φιλελεύθεροι (Russel & Trigg, 2004). Επιπρόσθετα, διερευνήθηκαν πιθανές διαφορές στις στάσεις μεταξύ φοιτούντων πρώτου και τέταρτου έτους, δηλαδή εάν μετά από τρία χρόνια παραμονής στον ακαδημαϊκό χώρο οι στάσεις προς την ισότητα διαφοροποιούνται. Εδώ, υπάρχουν στοιχεία που αναφέρουν ότι οι νεότερες γενιές γαλουχούνται με περισσότερο ισότιμες θέσεις μεταξύ φύλων και αυτό μπορεί να αποτελέσει εφαλτήριο για μια πιο ισότιμη μεταχείριση της γυναίκας στη δυτικοευρωπαϊκή κουλτούρα (Μανωλιάδης, Κούρτης, & Παπαδόπουλος 2009). Τέλος, το γνωστικό πεδίο σπουδών αποτέλεσε την τρίτη ανεξάρτητη μεταβλητή, διερευνώντας πιθανές διαφορές μεταξύ ατόμων που φοιτούν στο γνωστικό πεδίο της φυσικής αγωγής και αθλητισμού και εκείνων που έχουν ακολουθήσει το γνωστικό πεδίο της δημοτικής εκπαίδευσης. Ο χώρος της άσκησης και του αθλητισμού αναφέρεται στην υπάρχουσα διεθνή και ελληνική βιβλιογραφία ως ανδροκρατούμενος ενώ ο χώρος της δημοτικής εκπαίδευσης ως γυναικοκρατούμενος (Χρόνη & Χατζηγεωργιάδης, 2007; Φρόση, Κουϊμτζή, & Παπαδήμου, 2001). Το ποσοστό παρουσίας του ενός ή του άλλου φύλου σε έναν επαγγελματικό χώρο έχει εκτιμηθεί ως σημαντική παράμετρος που επηρεάζει την ισότιμη παρουσία και λειτουργία των φύλων μέσα στον εκάστοτε επαγγελματικό χώρο (Βοσνιάδου, Δενδρινού, & Βαΐτου, 2004). Με βάση λοιπόν την υπάρχουσα βιβλιογραφία, εξετάστηκε κατά πόσο το φύλο του ατόμου, το γνωστικό του υπόβαθρο και το έτος φοίτησης επηρεάζουν τις στάσεις του προς την ισότητα των δύο φύλων.

Μέθοδος & Διαδικασία

Συμμετέχοντες

Στην έρευνα συμμετείχαν φοιτητές και φοιτήτριες επιστήμης φυσικής αγωγής και αθλητισμού και δημοτικής εκπαίδευσης που φοιτούσαν σε ΑΕΙ της χώρας. Ο μέσος όρος ηλικίας ήταν τα 20.49 χρόνια ($TA = 3.96$). Το 36.8 % των συμμετεχόντων ήταν άνδρες ($N = 109$) και το 63.2% ήταν γυναίκες ($N = 187$). Οι φοιτητές και φοιτήτριες φυσικής αγωγής και αθλητισμού αποτελούσαν το 46.6% ($N = 138$) και οι φοιτητές και φοιτήτριες δημοτικής εκπαίδευσης το 53.4% ($N = 158$) των συμμετεχόντων. Συμπεριλαμβανομένων και των δύο γνωστικών πεδίων, το 52.7% ($N = 156$) φοιτούσε στο πρώτο έτος και το 47.3% ($N = 140$) στο τέταρτο έτος.

Ερωτηματολόγιο

Χρησιμοποιήθηκε η η ψυχομετρικά ελεγμένη σύντομη ελληνική έκδοση της *Κλίμακας Στάσεων προς την Ισότητα των Δύο Φύλων (Sex-Role Egalitarianism Scale BB; King & King, 1993)*, η οποία αποτελείται από 25 θέματα. Η προσαρμογή και εγκυροποίηση της κλίμακας στην ελληνική γλώσσα έγινε από τους Ραβλου και Vitsilaki (2006) και Ραβλου (2007). Η κλίμακα αποσκοπεί στην αξιολόγηση των στάσεων προς την ισότητα των φύλων στην εκπαίδευση, στην εργασία, στην οικογένεια, στις κοινωνικές-σχέσεις και προσωπικές σχέσεις, εξετάζοντας ανδρικούς και γυναικείους παραδοσιακούς και μη-παραδοσιακούς ρόλους στα παραπάνω πλαίσια. Η έκδοση της κλίμακας που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα έρευνα είναι μονοδιάστατη (Ραβλου & Vitsilaki, 2006). Οι συμμετέχοντες κλήθηκαν σε κάθε ένα από τα 25 θέματα να εκφράσουν το βαθμό συμφωνίας ή διαφωνίας τους χρησιμοποιώντας 5-βάθμια κλίμακα τύπου Likert που κυμαίνεται από το 5 (Διαφωνώ Απόλυτα) μέχρι το 1 (Συμφωνώ Απόλυτα), με ενδιάμεση επιλογή το Είμαι Ουδέτερος ή Αναποφάσιτος. Υψηλότερα σκορ σε μη-παραδοσιακούς ρόλους αναδεικνύουν μια πιο ισότιμη στάση, ενώ υψηλότερα σκορ σε παραδοσιακούς ρόλους αναδεικνύουν μια λιγότερη ισότιμη στάση προς τα δύο φύλα. Ο δείκτης αξιοπιστίας α του Cronbach για την Κλίμακα Στάσεων προς την Ισότητα Δύο Φύλων στην παρούσα έρευνα ήταν .93.

Ερευνητική Διαδικασία & Αναλύσεις

Η παρούσα έρευνα είχε την έγκριση της Επιτροπής Βιοηθικής και Δεοντολογίας του ιδρύματος των ερευνητών. Ήταν ανώνυμη και οι φοιτητές και φοιτήτριες κλήθηκαν να συμμετάσχουν σε εθελοντική βάση συμπληρώνοντας ένα έντυπο αποδοχής συμμετοχής. Για λόγους προστασίας προσωπικών δεδομένων, τα αποτελέσματα της έρευνας παρουσιάζονται παρακάτω με τέτοιο τρόπο, ώστε να μη μπορεί ο αναγνώστης να αναγνωρίσει άτομα, τμήματα, σχολές και ΑΕΙ από όπου συλλέχθηκαν τα δεδομένα.

Με συνδυασμό τυχαίας-βολικής δειγματοληψίας, τα ερωτηματολόγια μοιράστηκαν από την πρώτη συγγραφέα σε φοιτητές και φοιτήτριες τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Στους συμμετέχοντες τονίστηκε, ότι το ερωτηματολόγιο ήταν ανώνυμο και διαβεβαιώθηκαν για το απόρρητο των απαντήσεων τους, καθώς και ότι αυτές θα χρησιμοποιηθούν μόνο στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας. Στη συνέχεια, μοιράστηκαν τα ερωτηματολόγια, τα οποία και συμπληρώθηκαν παρουσία της, κατά τη διάρκεια διδακτικής ώρας. Πριν αρχίσει η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων δόθηκαν προφορικά οι αναγκαίες τυποποιημένες οδηγίες για τον τρόπο συμπλήρωσης των, ενώ η πρώτη συγγραφέας ήταν στη διάθεση των φοιτητών και φοιτητριών για να απαντήσει τυχόν απορίες και ερωτήματα τους καθόλη τη διάρκεια συμπλήρωσης.

Η στατιστική ανάλυση των δεδομένων έγινε με τη βοήθεια του στατιστικού πακέτου SPSS v.15. Οι ανεξάρτητες μεταβλητές ήταν το φύλο, το γνωστικό πεδίο και το έτος φοίτησης, ενώ οι αντιλήψεις προς την ισότητα των δυο φύλων ήταν η εξαρτημένη μεταβλητή. Εκτελέστηκε ανάλυση τριών κατευθύνσεων (One-way Anova), προκειμένου να εξεταστεί η επίδραση του φύλου, του γνωστικού πεδίου και του έτους φοίτησης στις στάσεις φοιτητών και φοιτητριών προς την ισότητα των δυο φύλων.

Πίνακας 1.: Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις στα 25 θέματα της Κλίμακας Στάσεων προς την Ισότητα των Δυο Φύλων (SRESBB) με βάση το φύλο, το γνωστικό πεδίο σπουδών και έτος φοίτησης.

	<u>Φύλο*</u>		<u>Γνωστικό Πεδίο*</u>		<u>Έτος Φοίτησης</u>	
	Φοιτητές	Φοιτήτριες	ΦΑ**	ΔΕ***	1 ^ο	4 ^ο
	N = 109	N = 187	N = 138	N = 158	N = 156	N = 140
	ΜΟ (ΤΑ)	ΜΟ (ΤΑ)	ΜΟ (ΤΑ)	ΜΟ (ΤΑ)	ΜΟ (ΤΑ)	ΜΟ (ΤΑ)
SRESBB1	3.72(0.99)	4.29(0.67)	3.82(0.95)	4.31(0.68)	4.04(0.90)	4.12(0.78)
SRESBB2	3.83(0.89)	4.57(0.72)	4.07(0.93)	4.51(0.75)	4.32(0.83)	4.29(0.91)
SRESBB3	3.84(0.81)	4.39(0.79)	3.94(0.88)	4.39(0.74)	4.20(0.81)	4.17(0.87)
SRESBB4	3.70(1.11)	4.53(0.71)	3.95(1.08)	4.47(0.78)	4.28(0.89)	4.16(1.04)
SRESBB5	3.24(1.22)	4.09(0.99)	3.38(1.23)	4.12(0.96)	3.82(1.10)	3.72(1.21)
SRESBB6	3.28(1.10)	3.94(0.99)	3.33(1.16)	4.01(0.89)	3.71(1.05)	3.68(1.11)
SRESBB7	3.44(1.04)	3.95(0.93)	3.52(1.08)	3.97(0.88)	3.75(0.99)	3.77(1.02)
SRESBB8	3.05(1.13)	3.76(1.16)	3.14(1.21)	3.81(1.10)	3.53(1.17)	3.47(1.23)
SRESBB9	4.14(0.80)	4.74(0.55)	4.30(0.74)	4.71(0.63)	4.54(0.67)	4.49(0.76)
SRESBB10	2.59(1.26)	3.17(1.36)	2.66(1.25)	3.21(1.40)	2.92(1.33)	2.99(1.39)
SRESBB11	3.14(1.17)	3.08(1.08)	2.99(1.19)	3.20(1.04)	3.14(1.07)	3.06(1.16)
SRESBB12	3.39(1.18)	3.87(1.15)	3.31(1.27)	4.02(0.99)	3.82(1.10)	3.54(1.25)
SRESBB13	3.47(1.15)	4.21(0.94)	3.55(1.11)	4.27(0.94)	4.01(1.02)	3.85(1.14)
SRESBB14	2.91(1.28)	3.97(1.09)	3.18(1.32)	3.92(1.11)	3.63(1.24)	3.51(1.30)
SRESBB15	2.94(1.16)	3.86(0.92)	3.23(1.17)	3.77(0.98)	3.47(1.11)	3.58(1.11)
SRESBB16	3.30(1.01)	4.14(0.90)	3.45(1.11)	4.17(0.80)	3.86(0.99)	3.81(1.05)
SRESBB17	3.18(1.22)	3.96(1.14)	3.38(1.29)	3.94(1.11)	3.71(1.22)	3.64(1.23)
SRESBB18	2.61(1.24)	3.67(1.26)	2.88(1.31)	3.63(1.30)	3.22(1.34)	3.34(1.38)
SRESBB19	3.34(1.14)	4.25(0.88)	3.43(1.20)	4.34(0.74)	3.99(0.98)	3.84(1.17)
SRESBB20	3.07(1.25)	3.98(1.08)	3.28(1.27)	3.97(1.09)	3.67(1.17)	3.61(1.28)
SRESBB21	3.52(1.11)	4.29(0.90)	3.66(1.14)	4.31(0.84)	4.12(0.88)	3.88(1.19)
SRESBB22	3.76(1.04)	4.44(0.82)	4.00(1.03)	4.36(0.88)	4.24(0.92)	4.14(1.01)
SRESBB23	3.48(1.09)	3.89(0.96)	3.51(1.12)	3.94(0.89)	3.68(1.00)	3.81(1.05)
SRESBB24	4.26(0.63)	4.60(0.66)	4.31(0.69)	4.61(0.62)	4.50(0.64)	4.44(0.70)

SRESBB25	4.15(0.85)	4.66(0.70)	4.22(0.86)	4.68(0.66)	4.49(0.72)	4.44(0.88)
Σημείωση.	* Στατιστικά σημαντικές διαφορές στο επίπεδο $p = .001$; **ΦΑ = Γνωστικό πεδίο φυσικής αγωγής και αθλητισμού; ***ΔΕ = Γνωστικό πεδίο δημοτικής εκπαίδευσης					

Αποτελέσματα

Από τα στοιχεία που συλλέχθηκαν με τη Κλίμακα Στάσεων προς την Ισότητα των Δυο Φύλων και την ανάλυση τριών κατευθύνσεων, προέκυψε ότι οι φοιτήτριες σκόραραν σημαντικά υψηλότερα στις αντιλήψεις τους στην ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών από ότι οι φοιτητές συνάδελφοί τους ($F_{1,288} = 49.6, p = .001, \eta^2 = 0.15$). Ακόμη, αναφορικά στη μεταβλητή του γνωστικού πεδίου, οι φοιτητές και φοιτήτριες Δημοτικής Εκπαίδευσης κατέγραψαν υψηλότερα σκορ από τους φοιτητές και φοιτήτριες της Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού, $F_{1, 288} = 19.5, p = .001, \eta^2 = .06$. Δε βρέθηκε σημαντική επίδραση για το έτος φοίτησης ($p = .97$) καθώς και αλληλεπίδραση μεταξύ φύλου, γνωστικού πεδίου και έτους φοίτησης ($p = .25$). Στον Πίνακα 1 παρουσιάζονται οι μέσοι όροι και οι τυπικές αποκλίσεις των απαντήσεων που δόθηκαν από τους συμμετέχοντες.

Συζήτηση & Συμπεράσματα

Στην παρούσα μελέτη εξετάστηκε η επίδραση του φύλου, του γνωστικού πεδίου και του έτους φοίτησης στις αντιλήψεις των φοιτητών και φοιτητριών προς την ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών. Σε γενικές γραμμές, όπως ήταν αναμενόμενο, οι φοιτήτριες είχαν θετικότερη στάση προς την ισότητα των φύλων συγκριτικά με τους φοιτητές συναδέλφους τους. Παρόμοια τοποθετήθηκαν και οι φοιτούντες στο πεδίο της δημοτικής εκπαίδευσης συγκριτικά με τους φοιτούντες στο χώρο της φυσικής αγωγής. Από την άλλη, τα τρία χρόνια παραμονής στον ακαδημαϊκό χώρο δε φάνηκαν να ήταν αρκετά για να διαφοροποιήσουν τις απόψεις μεταξύ πρωτοετών και τεταρτοετών συμμετεχόντων προς την ισότητα των φύλων.

Το γεγονός ότι οι φοιτήτριες ήταν πιο θετικά κείμενες προς τους μοντέρνους, μη-παραδοσιακούς έμφυλους ρόλους από ότι οι φοιτητές, συμφωνεί με ερευνητικά ευρήματα στον ευρύτερο πληθυσμό, τα οποία έχουν δείξει κατά καιρούς ότι οι γυναίκες είναι πιο θετικές και ανοιχτές προς αλλαγές που θα κάνουν την κοινωνία πιο ισότιμη, ενώ οι άνδρες δεν είναι το ίδιο ανοιχτοί (Μανωλιάδης, Κούρτης, & Παπαδόπουλος, 2009). Είναι πολύ πιθανό αυτή η διαφορετικότητα αντίληψης για την ισότητα μεταξύ των φύλων να οφείλεται στο γεγονός ότι οι άνδρες δεν είναι διατιθέμενοι να δώσουν μερίδιο από τα κεκτημένα τους (Uggen & Blackstone, 2004). Είναι επίσης πιθανό αυτή η διαφορά μεταξύ φοιτητών και φοιτητριών να αποτελεί ένδειξη για την ιεράρχηση των φύλων στην ελληνική κοινωνία όπου ουσιαστική εξίσωση μεταξύ ανδρών και γυναικών δεν έχει επιτευχθεί ακόμη παρά το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο αλλά και την εξέλιξη και πρόοδο των γυναικών τα τελευταία χρόνια. Τέλος, η διαφορά αυτή πιθανά να οφείλεται στο γεγονός ότι οι γυναίκες είναι αυτές που τα τελευταία χρόνια έχουν διαφοροποιήσει την καθημερινότητα τους βγαίνοντας στην αγορά εργασίας, συρρικνώνοντας την οικιακή εργασία με τη βοήθεια της τεχνολογίας και ενισχύοντας το μορφωτικό τους επίπεδο, ενστερνιζόμενες έτσι τους λιγότερο παραδοσιακούς ρόλους πρώτα από όλα σε πρακτικό επίπεδο.

Το γνωστικό πεδίο ήταν η δεύτερη μεταβλητή που έδωσε διάφορες, αναδεικνύοντας πως οι μελλοντικοί δάσκαλοι ήταν πιο θετικά κείμενοι προς την ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών, επιλέγοντας να ενστερνιστούν τους μοντέρνους, μη-παραδοσιακούς έμφυλους ρόλους. Αντίθετα, οι μελλοντικοί γυμναστές και γυμνάστριες τοποθετήθηκαν θετικότερα προς τους παραδοσιακούς ρόλους για άνδρες και γυναίκες δείχνοντας μια λιγότερο θετική στάση προς την ισότητα των φύλων. Η διαφοροποίηση αυτή επαναφέρει στο προσκήνιο παλαιότερες τοποθετήσεις κοινωνιολόγων του αθλητισμού, όπου αναφέρεται πως ο αθλητισμός εφευρέθηκε για άνδρες από άνδρες και κυριαρχείται από άνδρες, καθώς οργανώνεται, αναπτύσσεται και διοικείται από αυτούς (Knoppers, Meyer, Ewing, & Forrest, 1991; Dunning, 1999). Στην Ελλάδα, είναι γεγονός πως αθλούνται περισσότερα αγόρια παρά κορίτσια, όπως και ότι τα αγόρια ασκούνται περισσότερο από ότι τα κορίτσια (Παραϊοαννου, Karastogiannidou, & Theodorakis, 2004). Οι γυναίκες επίσης απουσιάζουν από τα κέντρα λήψης αποφάσεων στον ελληνικό αθλητικό χώρο (Ιωαννίδου, και συν., 2005). Πιθανολογούμε λοιπόν ότι τα παραπάνω στοιχεία έχουν επηρεάσει την άποψη του ερωτώμενου πληθυσμού αναφορικά στη θέση της γυναίκας και στους ρόλους που αυτή έχει ευκαιρίες να παίξει.

Μέχρι σήμερα στη διεθνή βιβλιογραφία, η αθλητική επίτευξη είθισται να περιγράφεται με όρους που παραπέμπουν καθαρά σε ανδρικά χαρακτηριστικά όπως η δύναμη, η πυγμή, η αποφασιστικότητα, η ρωμαλεότητα (Χρόνη & Χατζηγεωργιάδης, 2007). Συνεπώς, το γεγονός ότι τα χαρακτηριστικά της θηλυκότητας δε φαίνεται να χωρούν στον αθλητικό χώρο αποτελεί ακόμη μια παράμετρο που μπορεί να ερμηνεύσει την τοποθέτηση των φοιτούντων στο πεδίο της φυσικής αγωγής προς τους παλιούς παραδοσιακούς ρόλους των γυναικών. Εκτιμάται ότι πολλοί από τους μελλοντικούς καθηγητές, καθηγήτριες φυσικής αγωγής έχουν γαλουχηθεί με βάση τα παραπάνω και το πέρασμα σε μοντέρνους μη-παραδοσιακούς ρόλους να βρίσκεται μακριά ακόμη για κάποιους.

Η βιβλιογραφία ακόμη αναφέρει πως οι στάσεις προς την ισότητα των φύλων εξαρτάται και από την ηλικία. Είναι γεγονός πως τα πρότυπα των ρόλων των δύο φύλων μεταβιβάζονται μέσα από την οικογένεια και το ευρύτερο περιβάλλον των ατόμων από την προσχολική ακόμη ηλικία. Οπότε στο σχολείο τα πρότυπα ενισχύονται επιβεβαιώνονται και σταθεροποιούνται, θεωρώντας τα το άτομο κοινωνικά πλέον δεδομένα (Πούτης, 2008). Σύμφωνα με αυτή τη θεώρηση, με το πέρασμα της ηλικίας τα πρότυπα ισότητας των δύο φύλων είναι λογικό να φθίνουν και να εξαλείφονται (Ford & Donis, 1996). Βιβλιογραφικά αναφέρεται ότι οι εκπαιδευτικοί μεγάλης ηλικίας έχουν ισχυρότερες στερεοτυπικές αντιλήψεις συγκριτικά με τις γυναίκες και τους νεότερους εκπαιδευτικούς. Οι εκπαιδευτικοί φαίνεται να αποδίδουν στερεότυπα χαρακτηριστικά προσωπικότητας στα δυο φύλα (Moshe & Gina, 2001; Νατσιοπούλου & Γιαννούλα, 1996; Σαββίδου, 1996; Πούτης, 2008). Στην παρούσα έρευνα η τριετής παραμονή στον χώρο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης δε φάνηκε να ήταν αρκετή για την προώθηση θετικότερης στάσης προς την ισότητα. Πιθανολογούμε λοιπόν ότι (α) η διαφορά ηλικίας δεν ήταν αρκετά μεγάλη μέσα στο ίδιο το δείγμα ώστε να δείξει διαφοροποίηση στις αντιλήψεις και (β) οι εκπαιδευτικές εμπειρίες και βιώματα δεν ήταν αρκετά έντονα ή κατάλληλα ώστε να θέσουν προοδευτικότερες βάσεις στους συμμετέχοντες. Επιπρόσθετα, είναι πιθανόν τα άτομα που συμμετείχαν να μην είχαν παρακολουθήσει μαθήματα με περιεχόμενο που θα άγγιζε τη σταδιακή αλλαγή απόψεων και στάσεων προς την ισότητα των φύλων, παρά το γεγονός ότι τα νέα διδακτικά βιβλία τα οποία θα κληθούν να χρησιμοποιήσουν τα άτομα αυτά στο μέλλον μέσα στο ελληνικό σχολείο, αποφεύγουν τη στερεοτυπική διδακτική προσέγγιση. Άραγε το έχουν προσέξει αυτό οι ίδιοι οι φοιτούντες και τους το έχουν τονίσει οι διδάσκοντές τους;

Συνοψίζοντας, η παρούσα έρευνα έδωσε στοιχεία που απουσιάζουν από την ελληνική βιβλιογραφία και εντόπισε θέματα που αναδεικνύουν την ανάγκη για ενίσχυση της εκπαιδευτικής και προληπτικής πολιτικής της χώρας μας στο θέμα της ισότητας μεταξύ φύλων. Σίγουρα το οικογενειακό και κοινωνικό πλαίσιο είναι σημαντικοί χώροι επιρροής, αλλά και το εκπαιδευτικό πλαίσιο είναι εξίσου σημαντικό καθώς είναι αυτό μέσα από το οποίο προσδοκούμε την εξέλιξη της ελληνικής κοινωνίας. Ο χώρος της εκπαίδευσης, πέραν του καθοριστικού ρόλου που κατέχει στη σύγχρονη κοινωνία, καθίσταται ως βασικός φορέας γνώσης και παιδείας. Εκτιμάται πως η εκπαίδευση μπορεί να συμβάλλει στην αλλαγή νοοτροπίας και αντιλήψεων με απώτερο στόχο μία όσο το δυνατό δικαιότερη συμμετοχή των δύο φύλων στα κοινωνικά δρώμενα, αρκεί να δοθούν μέσα από αυτόν τα κατάλληλα ερεθίσματα και με την κατάλληλη ένταση.

Σημασία για τη Φυσική Αγωγή

Η συγκέντρωση πληροφοριών αναφορικά στις στάσεις μελλοντικών εκπαιδευτικών προς την ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών μπορεί να αποτελέσει χρήσιμο εργαλείο για τον αρτιότερο σχεδιασμό και την περισσότερο ισόρροπη εκπαίδευση φοιτητών και φοιτητριών και κατ'επέκταση μελλοντικών μαθητών αυτών. Γεγονός είναι η απουσία σχετικών μελετών στην Ελλάδα πάνω στα σημερινά δεδομένα και τις δομές του μαθήματος της φυσικής αγωγής με απώτερο σκοπό τη διακοπή αναπαραγωγής έμφυλων διακρίσεων. Γεγονός επίσης είναι ότι ο αθλητισμός αποτελεί μέσο κοινωνικοποίησης, επικοινωνίας και κοινωνικής ενσωμάτωσης προωθώντας το ομαδικό πνεύμα, τη συνεργασία, τη δικαιοσύνη και το σεβασμό στους κανόνες. Ένας λοιπόν από τους σύγχρονους ρόλους του αθλητισμού εκτιμάται ότι είναι και η προαγωγή της δικαιοσύνης και του κλίματος ισότητας ανάμεσα στα δύο φύλα. Η εκπαίδευση θεωρείται καθοριστικής σημασίας τόσο για την κοινωνική καταξίωση όσο και για την ατομική ανάπτυξη γυναικών και ανδρών στον αθλητισμό αλλά και στο ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο. Μία ουσιαστική ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στον ελληνικό αθλητισμό και στη φυσική αγωγή μπορεί να συμβάλει στη συστηματική συνεκτίμηση των διαφορών μεταξύ των συνθηκών, των καταστάσεων και των αναγκών σε αυτές τις πολιτικές (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2007). Η ανάγκη ισότιμης πρόσβασης γυναικών και ανδρών στον αθλητισμό δύναται να προωθήσει την ισότιμη μεταχείριση των προβλημάτων αμφοτέρων και κυρίως των γυναικών οι οποίες φαίνεται να αντιμετωπίζουν μείζονα προβλήματα εντός αθλητικών πλαισίων [π.χ., χαμηλή συμμετοχή σε αριθμό και συστηματικότητα (Papaioannou et al., 2004), σεξουαλική παρενόχληση (Fasting, Chroni, Hervik, & Knorre, in press; Chroni & Fasting, 2009)]

Σημασία για την Ποιότητα Ζωής

Γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι, μία θετικότερη στάση προς την ισότητα των φύλων από τις γυναίκες μόνον δεν είναι αρκετή για την εξέλιξη μιας ολόκληρης κοινωνίας, όπου το κάθε φύλο αντιπροσωπεύει αριθμητικά το 50% του συνολικού πληθυσμού (Εθνική Στατιστική Υπηρεσία, 2001). Την τελευταία πενταετία τα Ηνωμένα Έθνη εκτιμώντας το σημαντικό ρόλο που μπορούν να διαδραματίσουν οι άνδρες στην ισότητα των φύλων αναζητούν καλές πρακτικές με τη συμβολή των ανδρών στην ισότητα. Αξίζει εδώ να αναφερθεί ότι οι γυναίκες που υιοθετούν μη-παραδοσιακούς ρόλους διαθέτουν υψηλή ψυχολογική ευημερία και προσαρμοστικότητα (Fischer & Good, 2004; Snyder & Hasbrouck, 1996). Από την άλλη πλευρά, γυναίκες που υιοθετούν παραδοσιακές στάσεις προς τους έμφυλους ρόλους βρέθηκαν να έχουν περισσότερα βιώματα σεξουαλικής βίας (Fischer, Tokar, Good, Hill, & Blum, 2000; Klonis, Endo, Crosby, & Worell, 1997). Καταληκτικά, λοιπόν, διαφαίνεται ότι μία περισσότερο ισότιμη στάση προς την ισότητα των φύλων και τον εκμοντερνισμό των ρόλων ανδρών και γυναικών, πέραν του γεγονότος ότι θα συμβάλλουν καθοριστικά στην εξέλιξη της ελληνικής κοινωνίας, επιπλέον προστατεύουν και τα μέλη της από αρνητικά, ανεπιθύμητα βιώματα, ενισχύοντας έτσι την ποιότητα ζωής όλων των μελών.

Βιβλιογραφία

- Chroni, S. & Fasting, K. (2009). Prevalence of male sexual harassment among female sport participants in Greece. *Inquiries in Physical Education & Sport*, 7(3), 300-325. Accessed at <http://www.hape.gr>
- Dunning, E. (1999). *Sport Matters: Sociological Studies of Sport, Violence and Civilization*. London: Routledge.
- Fasting, K., Chroni, S., Hervik, S.E., & Knorre, N. (in press). Sexual Harassment in Sport toward Females in three European Countries. *International Review for the Sociology of Sport*. Available at Online First <http://irs.sagepub.com/content/early/revcent>.
- Fischer, A. & Good, G.E. (2004). Women's feminist consciousness, anger, and psychological distress. *Journal of Counseling Psychology*, 51, 437-446.
- Fischer, A.R., Tokar, D.M., Mergl, M.M., Good, G.E., Hill, M.S., & Blum, S.A. (2000). Assessing women's feminist identity devel-

- opment: Studies of convergent, discriminant, and structural validity. *Psychology of Women Quarterly*, 24, 15-29.
- Ford, C. & Donis, F. J. (1996). The relationship between age and gender in workers' attitudes toward sexual harassment. *Journal of Psychology*, 130, 627-633.
- King, L. & King, D. (1993). Sex-role egalitarianism scale manual. USA: Sigma Assessment Systems, Inc.
- Klonis, S., Endo, J., Crosby, F., & Worrell, J. (1997). Feminism as life raft. *Psychology of Women Quarterly*, 21, 333-345.
- Knoppers, A., Meyer, B. B., Ewing, M., & Forrest, L. (1991). Opportunity and work behavior Work behavior is a term used to describe the behavior one uses in the workplace and is normally more formal than other types of human behavior. This varies from profession to profession, as some are far more casual than others. *in college coaching. Journal of Sport and Social Issues*, 15, 1-20.
- Moshe, T. & Gina E. (2001). Teachers' Percept-
- Snyder, R., & Hasbrouck, L. (1996). Feminist identity, gender traits, and symptoms of disturbed eating among college women. *Psychology of Women Quarterly*, 20, 593-598.
- Uggen, C. & Blackstone, A. (2004). Sexual harassment as a gendered expression of power. *American Sociological Review*, 69, 64-92.
- Αθανασίου, Α. (2006). *Φεμινιστική θεωρία και πολιτισμική κριτική*. Αθήνα: Εκδόσεις Νήσος.
- Βοσνιάδου, Σ., Δενδρινού, Β., & Βαΐου, Α. (2004). *Συμπεράσματα από το συνέδριο με θέμα «Η θέση των γυναικών στην ακαδημαϊκή κοινότητα και οι πολιτικές φύλου στα Πανεπιστήμια»*. Αθήνα: ΠΙΜΣ ΘΕ.ΦΥΛ.ΙΣ
- Γενική Γραμματεία Ισότητας (2006). *Πολιτικές για την ισότητα στην εκπαίδευση. Περίοδος 2006-2008*. Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας & Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.
- Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδας (2005). *Στοιχεία Απογραφής 2001*. Ανακτήθηκε στις 27 Αυγούστου 2010 από το <http://www.grstats.gr>
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2007, Νοέμβριος). *Οδηγία 2007/2086/ΕΚ*. Στρασβούργο: Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.
- Θεοδωροπούλου, Σ. (2003). *Παγκόσμια Πορεία γυναικών. Ενάντια στη φτώχεια και τη βία*. Ανακλήθηκε στις 10 Αυγούστου 2010 από το http://www.poreiagynaikon.gr/idrytiko/idr_32.htm
- Ιωαννίδου, Ε., Αλβανόπουλος, Ι., & Αλεξανδρή, Κ. (2005). Γυναίκα και διοίκηση του αθλητισμού: Η σύγχρονη πραγματικότητα και ο ρόλος του μανάτζμεντ στην ενδυνάμωση της συμμετοχής των γυναικών στα κέντρα λήψης αποφάσεων των αθλητικών οργανισμών. *Γυναίκα και Άθληση*, 1, 73-82.
- Κογκίδου, Δ. & Πολίτης Φ. (2006). Η εννοιολόγηση του φύλου στη φεμινιστική σκέψη: Από το δίπολο βιολογικό - κοινωνικό φύλο στην απαρχή του τρίτου φεμινιστικού κύματος. Προλογικό σημείωμα. Στο: Connell R.W. (2006). *Το Κοινωνικό Φύλο*. σσ 1-29. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο. Μετάφραση στην ελληνική γλώσσα του: Connell R.W. (2005), *Gender. Polity Press*.
- Μανωλιάδης, Ι., Κούρτης, Α., & Παπαδόπουλος, Κ., (2009). Η σεξουαλική Παρενόχληση στον Εργασιακό Χώρο και οι Διαστάσεις της στην Σύγχρονη Ελληνική Πραγματικότητα. 1ο Πανελλήνιο Επιστημονικό Συνέδριο Ιατρών και Υγειονομικών του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, Θεσσαλονίκη.
- Μοσχοβάκου, Ν., Κανταράκη, Μ., Παγκάκη, Μ., Σταματελοπούλου, Τ., & Τσιώγκας, Π. (2008). Κατά Φύλο Επαγγελματικός Διαχωρισμός (Κάθετος και Οριζόντιος): Διακρίσεις και Ανισότητες κατά των γυναικών στην εκπαίδευση. Αθήνα: Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας
- tions of their students' Gender roles. *The Journal of Educational Research*, 94(4), 215-224.
- Papaioannou, A., Karastogiannidou, C., & Theodorakis, Y. (2004). Sport involvement, sport violence and health behaviours of Greek adolescents. *The European Journal of Public Health*, 14, 168-172.
- Pavlou, V. (2007). An examination of the validity of the Sex-Role Egalitarianism Scale (SRES-BB) using confirmatory factor analysis procedures. *The International Journal of Interdisciplinary Social Sciences*, 2, 227-236.
- Pavlou, V. & Vitsilaki, C. (2006). Psychometric evaluation of Sex-Role Egalitarianism Scale with teacher population in Greece. *The International Journal of Interdisciplinary Social Sciences*, 1, 1-8.
- Russell, B.L., & Trigg, K.Y. (2004). Tolerance of sexual harassment: An examination of gender differences, ambivalent sexism, social dominance, and gender roles. *Sex Roles*, 50, 565-573.

- (Κ.Ε.Θ.Ι.)
- Νατσιοπούλου, Τ., & Γιαννούλα, Σ. (1996). Διερεύνηση στερεοτύπων σχετικά με το φύλο. *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 89, 67-72.
- Παπαγιαννοπούλου, Μ., Κατσαμάγκου, Μ., Καλυβέζα, Μ., Παπαρούνη, Ρ., & Ταμπόση, Σ. (2008). *Σειρά Παρακολούθησης και αξιολόγησης των επιπτώσεων στο φύλο των δράσεων του Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. II*. Αθήνα: Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (Κ.Ε.Θ.Ι.)
- Πετρουλάκη, Κ., Τοιριγώτη, Α., Ντιναπόγιας, Α., Βρυώνης, Μ. (2008). *Σειρά Παρακολούθησης και Αξιολόγησης των Επιπτώσεων στο Φύλο των Εκπαιδευτικών Πολιτικών*. Αθήνα, Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (Κ.Ε.Θ.Ι.)
- Πούτης, Ι. (2008). *Διερεύνηση των αντιλήψεων των Εκπαιδευτικών της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης απέναντι στα φύλα και του τρόπου με τον οποίο οι αντιλήψεις αυτές επηρεάζουν τις αξιολογικές τους κρίσεις*. Διπλωματική εργασία. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Σαββίδου, Τ. (1996). Οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών αναφορικά με τη διαφοροποίηση των δύο φύλων. *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 86, 35-46.
- Φρόση, Α., Κουμπτζή, Ε., Παπαδήμου, Χ. (2001). Ο παράγοντας φύλο και η σχολική πραγματικότητα στην πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Αθήνα: Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (Κ.Ε.Θ.Ι.)
- Χρόνη, Σ. & Χατζηγεωργιάδης, Α. (2007). Φύλα και ισότητα. Στο Βιβλίο του Εκπαιδευτικού για την Εφαρμογή Προγραμμάτων που Προωθούν την Ισότητα στην Κοινωνία - Καλλιπάτειρα (σελ. 73-88). Αθήνα Γραφείο Ολυμπιακής Παιδείας Υπ.Ε.Π.Θ

